

Μυκηναϊκές αναμνήσεις στο χώρο Σαμοθράκη - Hemus

Valeria Fol

(Περίληψη)

Το έργο προσφέρει την υπόθεση για την Σαμοθράκη ως κέντρο στο χώρο ανάμεσα την Ida στη Φρυγία, το Άγιο Όρος και τη Θράκη της προφορικής ορφικής μυστηρίου-λατρευτική πίστη που διαμορφώνεται στην περίοδο της Μυκήνης στο πολιτισμό του Μεσογείου. Οι τελετουργίες στις αρχές της περιόδου πραγματοποιούνταν στα ιερά στους βράχους, τροποποιείται και κατά τη διάρκεια και μετά την κλασική εποχή στο Ελληνικό πολιτιστικό και γλωσσικό περιβάλλον. Ταυτόχρονα στη Θράκη παραμένουν ζωντανά τα ίχνη της περιόδου της Μυκήνης λόγω της κοινωνική-πολιτική δομή του βασιλείου. Λόγω της θέσης της Σαμοθράκης στις εκβολές του ποταμού Μαρίτσα - "η πόρτα" τμυ Μεσογείου στην Ευρωπαϊκή Θράκη, μπορεί να χαρακτηριστεί και σαν μυκηναϊκή περίοδο ως κεντρικό χώρο της προφορικής Ορφικής Ιπίστης και η βασιλική ιδεολογία με την επίδραση στους ευρύτερους κύκλους των πιστών έως την παλαιοχριστιανική εποχή.

(κείμενο)

Οι Μυκηναϊκές παραδόσεις στις οποίες ανήκει και η Θράκη, συντηρούνται στους τόπους της πίστης της αρχαιότητας, οι οποίοι στο Ελληνιστικό πολιτισμικό και γλωσσικό περιβάλλον στα πρώτα 2-3 αιώνες της πρώτης χιλιετίας π.Χ., αποδέχθηκαν τελικά τον κλασικό ελληνικό χαρακτήρα γύρο 5ο αιώνα π.Χ. Στην Θράκη οι Μυκηναϊκές πολιτισμικές και θρησκευτικές παραδόσεις συνεχίσουν τη ζωή και μετά τον 5ο αιώνα π.Χ.

Η διαδικασία της πολιτιστικής, ιστορικής και πνευματικής συνέχειας μέσω εξελληνισμού των μυκηναϊκής, γεωμετρικής, αρχαίας και κλασικής εποχής δεν διακόπτεται και στις επόμενες περιόδους. Στη Νοτιοανατολική Ευρώπη δεν μπορούν να τα παρακολουθήσουν με σχετικά επαρκές γραπτά, αρχαιολογικά, ζωγραφικά και επιγραφική ύλη για ένα μεγάλο χρονικό. Αυτοί οι τόποι της πίστης είναι Δελφοί, Σαμοθράκη και Ελευσίνα, που κάθε ένας εμπλουτίζει το μωσαϊκό αυτής της μετάβασης με συγκεκριμένες διαφορές. Ενώ η προφητική επικοινωνία σχηματίζει κατά πάσα πιθανότητα την βασική θέση, βλέποντας το δελφικό ιερό [1]-οι μυστήριες σχέσεις μεταξύ των πιστών ορίζουν την λειτουργία της Σαμοθράκης και της Ελευσίνας.

Οι υποθέσεις αυτές για την πολιτιστική και οικονομική συνεργασία της Μινωικής Κρήτης και την μυκηναϊκών κέντρων Θράκη και Τρωάδα επιβεβαιώνονται από τα αρχαιολογικά ευρήματα κατά μήκος του ποταμού Tunja, στην Τρωάδα και τσο νησί της Σαμοθράκης [2]. Οι σχέσεις των Θρακών, οι οποίοι κατοικούσαν τις περιοχές κατά μήκος του ποταμού Νέστο με τον μυκηναϊκό κόσμο είναι αποδεδειγμένη αρχαιολογικά [3]. Διαχρονική εξέλιξη της Θράκης με σύγκριση με Ελλάδα είναι επίσης αποδειχθεί σε μελέτες της κεραμικής παραγωγής - παλιές μορφές και διακοσμήσεις που παράγονται για θρησκευτικούς σκοπούς μέχρι τον 8ο αιώνα π.Χ. [4].

Η λεκάνη πάνω από την Αδριανούπολη κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα, έδωσε τις σχέσεις μεταξύ της Θράκης και της Σαμοθράκης, ακόμα στην πρώιμη Μινωική περίοδο [5]. Τα

ευρήματα στη Σαμοθράκη στο Μικρό βουνό και κοντά στο χωριό Δράμα περιοχής του Ιάμπολ, γραμμικές συσκευές με γράψιμο Α, δείχνουν ότι ακόμα και στην Ύστερη Ελληνική περίοδο (III B / C), φαίνεται η περιουχή του Βόρειου Αιγαίου με επαφές με την ευρωπαϊκή Θράκη και την Τροία-Τρωάδα, και με άλλου οικισμούς της Μικρής Ασίας. [6]. Τα μεγαλιθικά μνημεία στους βράχους στα νησιά του βόρειου Αιγαίου και της Θράκης είναι τυπολογικά όμοια με τα ίδια στη Μικρή Ασία και σχηματίζουν εθνο-πολιτισμική περιοχή στην οποία ως την αρχή της πρώτης χιλιετίας π.Χ. η πίστη και οι τελετουργίες συνδέονται με την ιερότητα του βράχου σε αυτή την μεγάλη περιοχή και είναι παρόμοια [7]. Ο σύνδεσμος Θράκη - Τρογ – περιοχή του Βόρειου Αιγαίου είναι μυθολογημένος μέσω την Σαμοθράκης με την ιστορία για την μετανάστευση του Νταρνταν [8].

Το ιερό της Σαμοθράκης σώζεται μέχρι σχετικά αργά περίοδο ένας τόπος στους βράχους με τελετουργίες γύρω από ιερά βράχια και βωμούς. [9] Το νησί δεν έχει καλό φυσικό λιμάνι, είναι αφιλόξενη, αλλά κατέχει κεντρική θέση μεταξύ Τρωάδας του βουνού Ίδη, Δαρδανελίων, θρακικές ακτές και απέναντι εκβολές του ποταμού Maritza και του Αγίου Όρους στη Χαλκιδική [10]. Ο K. Lehmann, ο πρώτος επικεφαλής των συστηματικών ανασκαφών στο νησί από το 1938, συνδέει την τοπική κεραμική, τις αρχαιότερες δομές στο ιερό, βωμοί λαξευμένοι στους βράχους και τα ερείπια της «κυκλώπειας» τείχη" με προ-ελληνικό πληθυσμό». K. Lehmann πιστεύει πως ο πληθυσμός πριν έλληνες στη νησί, στο τέλος της δεύτερης και στις αρχές πρώτης χιλιετίας π.Χ. "seems to have belonging to the large family of the Thracian people which at the dawn of history dominated the southeastern part of the Balkan peninsula" [11]. Οι βωμοί στους βράχους βρέθηκαν σε όλες τις περιοχές της Σαμοθράκης. Αυτοί είναι μεγάλοι, στους φυσικούς βράχους από πορφυρίτη των οποίων το χρώμα είναι πράσινο, κόκκινο και μπλε έως γκρι. Σύμφωνα με τον K. Lehmann, γύρω και πάνω τους γίνεται τελετές προς τιμήν της θεάς, που την ονόμασε Μητέρα του Βράχου, επειδή δείχνει τη δύναμη που περιέχετε στο βράχο [12]. Αυτή η Μεγάλη Θεά- Μητέρα της Σαμοθράκης έχει πολλά ονόματα και δείχνει πως είναι κοντά στην Ανατολική Μεγάλη Θεά (Mountain Mother) Κυβέλη, με την Αφροδίτη, Zerintiya, με την Lemnoska Μεγάλη Θεά [13]. Είναι ο πιο κοντινός παραλληλισμός με τα μνημεία που βρέθηκαν στα βουνά της Ροδόπης. [14]

Οι συζητούμενοι στην λογοτεχνία βωμοί είναι εκείνοι που βρίσκονται μέσα στο ιερό και οι οποίοι συμπεριλαμβάνονται σε μεταγενέστερες κατασκευές, αλλά οι πιο δημοφιλείς από αυτά είναι τέσσερα: ο ένας στα θεμέλια του τεμένους, οι δύο κοντά στη Ροτόντα της Αρσινόης και ο ένας στην Μεγάλη αυλή. Εδώ θα αναφέρω μόνο ότι η λειτουργία των ιερών εστιών – από πηλό ή από πέτρα και (στρογγυλές και ορθογώνιες) τα εσχάρα (στο τέμενος και hierona) τελετουργικοί λάκκοι [15] – είναι πράγματα για συχνές ερμηνείες, ειδικά για το χρόνο κατά τον οποίο έπαψαν να έχουν νόημα για τελετουργική δραστηριότητα.

Οι προσπάθειες των ερευνητών επιτρέπουν να καθορισθεί την τελετουργική δραστηριότητα κοντά σε διάφορα βωμούς. Εικάζεται ότι στον βωμό στους βράχους, πριν τον βωμό στον κήπο, έκαναν θυσίες την Μεγάλων Θεών, και στον βωμό στο Τέμενος – στην "Great Goddess–Kybele–Axieros in the form of Aphrodite Zerinthia" [16]. Ο K. Lehmann πιστεύει ότι ο βωμός στο ιερό ήταν αφιερωμένος στην Εκάτη, ακόμη και τον λέει "the cave" της Εκάτης, ερμηνεύοντας το απότομο βράχο ως μια ημι-φυσική σπηλιά με μία πηγή γύρω της [17]. Χρησιμοποιεί τα αποδεικτικά στοιχεία για την σχέση με το ιερό σπήλαιο της Εκάτης Zerintiya κοντά στις εκβολές του ποταμού Μαρίτσα. Σύμφωνα με τον K. Lehmann, η Εκάτη λατρευόταν εδώ σαν εικόνα anikonichen όπως ο ίδιος την βλέπει στο πυραμιδικό κομμάτι από μάρμαρο, που βρέθηκαν κοντά στο βωμό. [18] Η πρόταση αυτή απορρίφθηκε αργότερα, όταν το κομμάτι μαρμάρου αναγνωρίζεται ως ένα κομμάτι του

οικοδομικού υλικού. Η υπόθεση για την λατρεία στο ιερό της Εκάτης, έγινε επίκαιρη, επειδή κατά τη διάρκεια της ανασκαφής βρήκανε κοντά στο βωμό, μαρμάρινο κεφάλι της Ελληνιστικής περιόδου, που αναγνωρίζονται ως κεφάλι της Εκάτης. [19]

Σε μια προσπάθεια να κάνει "discors Concordia» μεταξύ φιλολογικών και αρχαιολογικών ενδείξεων για το ιερό της Σαμοθράκης ο, W. Burkert επισημαίνει ότι, σύμφωνα με τις μυθολογικές η Σαμοθράκη δεν ανήκει στον όχι-ελληνικό κόσμο και ότι το νησί έχει μια ιδιαίτερη σημασία επειδή οι θεοί εκεί συναντιούνται με τους ανθρώπους και το κάνουν ιερό κέντρο, που αργότερα είναι γνωστό με τα μυστήρια του [20]. Η αρχαιολογία του "sacred center established by Zeus within the non-Greek world", όπως ο W. Burkert καθορίζει το ιερό της Σαμοθράκης δεν μπορεί να κάνει πολλά για να διευκρινίσει τις αρχές της τελετουργικής δραστηριότητας κατά τη στιγμή της συνάντησης μεταξύ των τοπικών λαών και των μεταναστών. Λέει, επίσης, πως από τον 5ο αιώνα π.Χ., όταν έχτισαν τα πρώτα μνημειακά κτίρια, οι τελετές πραγματοποιήθηκαν έξω και γύρω από τους βωμούς στην αυλή [21]. Επειδή ο W. Burkert δεν γνωρίζει τη βιβλιογραφία για την αρχαία Θράκη και δεν δουλεύει με τα υλικά βόρεια από το νησί, δεν έχει συγκριτικά δεδομένα και δεν μπορεί να εκτιμήσει τη σημασία των τελετών στο ύπαιθρο. Για το λόγο αυτό επιδιώκει το αρχιτεκτονικό χώρο για να βρεί "κάτι ιδιαίτερο" στα τελετουργικά και στην πίστη.

Ο W. Burkert συνδέει τις αρχές των μυστηριακών τελετών της Σαμοθράκης με το μνημειώδη κυκλικό οικοδόμημα κατά το δεύτερο μισό του 5ου αιώνα π.Χ., που προέρχεται από τις αύξουσες σκάλες, πιθανώς με ένα βωμό στο κέντρο, και εντυπωσιακά διαμορφωμένο χώρο μπροστά στην πόρτα. Αναλύοντας τα δεδομένα του Ηροδότου, από τον οποίο οι Έλληνες έμαθαν να σέβεται τον Ερμή [22], και τη θέση του στα μυστήρια της Σαμοθράκης, ο W. Burkert, δεν συμπληρώνει τα δεδομένα για τους θρακικούς Βασιλείς, που χωριστά από τους "άλλους ανθρώπους" λατρευόταν τον Ερμή και ορκίζονται ως πρόγονό του [23].

Αυτό το πρόβλημα έχει άμεση σχέση με την ερμηνεία των λεγόμενων Κάβειρων, δηλαδή το δήγμα των Θρακικών θεών σύμφωνα με τον Ηρόδοτο και την Σαμοθράκη, δηλαδή Aksiokersa-Άρτεμις, Διόνυσος-Αξίερος, Άρης- Aksiokersos, Ερμής / Καδμίλος / Κασμίλος [24], καθώς και το ζήτημα της φύσης των μυστήριων [25].

Η Σαμοθράκη είναι ένας τόπος στους βράχους που λειτουργεί για την πίστη, επειδή ο τοπικός Θρακικός τελετουργικός χαρακτήρας του βράχου διατηρείται και μπορεί να παρακολουθούνται κατά τη διάρκεια της κλασικής εποχής. [26] Στο ιερό εξομολογούν αυτή την πίστη, τις τελετές, η οποία συνοδεύεται από τα μυστήρια στο «υπαίθριο» και φυσικά στο ημι-σπήλαιο ιερά. Τα ιερά αναπαράγουν τις θέσεις για τα «όραμά τ», δηλαδή την μήτρα της Μεγάλης Μητέρας Θεάς, η οποία δημιουργεί και ενισχύει την έννοια του ιερού γάμου με την εισροή του ιερού φως. Οι πιο εντυπωσιακές ομοιότητες από την περίοδο του βράχου είναι νότια του Hemus, και τα νωρίτερα ιερά είναι στα βουνά της Ροδόπης. [27] Η Σαμοθράκη είναι ένα κέντρο της προφορικής Ορφικής πίστης μυστήριο-λατρευτικής που διαμορφώνεται στην περίοδο των Μυκηνών στο Μεσόγειο. Η πίστη αυτό διαμορφώνεται και μετά την κλασική εποχή στο ελληνικό πολιτισμό και περιβάλλον, αλλά με διατηρημένα ίχνη στην Θράκη. Αυτή η σημασία του ιερού στο νησί ενισχύεται από την κεντρική τοποθεσία του, το οποίο αναφέρθηκε παραπάνω. Βρίσκεται ανάμεσα στην Ida στη Φρυγία και στο Άγιο Όρος στη Χαλκιδική, αλλά και απέναντι από την «πόρτα» της Ευρωπαϊκής Θράκης – στην εκβολή του ποταμού Έβρου. Για αυτό η θέση της Σαμοθράκης μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα

κεντρικό βασικό χώρο της προφορικής Ορφικής μυστηριακής πίστης και της βασιλικής ιδεολογίας που επιδρούν τους ευρύτερους κύκλους των πιστών στην πρωτοχριστιανική εποχή.

REFERENCES

[1] Lévy 1997.

[2] Fol - Schmitt 2000 για την διανομή της Γραμμικής Α γράψιμο έξω από την Κρήτη στη Θράκη Τρωάδα και στην Σαμοθράκη.

[3] Bozkova - Delev - Alexandron - Βούλτσεβα 2002. για το θρακικό κέντρο κατά μήκος του Νέστου, που λειτουργούσε στην μέση της 2ης χιλιετίας π.Χ.. και που είχε επαφές με τον μυκηναϊκό κόσμο, κοιτάζτε αυτό το αντικείμενο. και Poron 2002: 60-71.

[4] Georgieva 2003.

[5] Για την Μυκηναϊκή Κουνη κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού, στο οποίο είναι οι Σαμοθράκη και Τροία, cf. Mountjoy 1998 ref., στον χάρτη αυτό η κατεύθυνση της επέκτασης της επιρροής της Ahiyana βόρεια καλύπτει τα νησιά Λήμνο, Σαμοθράκη, δυτική Μικρά Ασία με Τροία, αφήνοντας το χώρο ανοιχτό προς τα βόρεια στην Θράκη.

[6] Μάτσας 1991, 1995? Fol-Schmitt 2000? Lichardus et Aïü 2000: 159-162, κοιτάξε Fol 2002: 80-83 αποσπάσματα και άλλα σημεία έξω από το νησί της Κρήτης, όπου βρήκαν στοιχεία της Γραμμικής Α.

[7] Fol.V. 2007.

[8] Βλ.. roodrobnο με πηγές και λογοτεχνία στο Fol 2007: 36-40.

[9] Βλ. τελευταία για τις τελετές στην Σαμοθράκη και Μεγάλοι Θεοί Fol: 272-286 και τοπ. ref. με διαφορετικές απόψεις. Θα προσθέσω σε αυτό Burkert 1993 και Lawall 2003. Στην πραγματικότητα, αυτό το τελετουργικό είναι το πιο δύσκολο να το αποκαθιστούμε, αν και υπάρχουν ανασκαφές, τις γαλλικές, Αυστριακές (1873-1875), τα αποτελέσματα των οποίων δημοσιεύθηκαν, το 1938 - από το Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης με ένα διάλειμμα κατά τη διάρκεια του Β 'Παγκοσμίου Πολέμου. Εξετάστε τα συμπεράσματα και ερμηνείες της Πιεννα το 2005 .

[10] Για την αρχαιότητα της Σαμοθράκης και τις πρώιμες κατασκευές του ιερού. Fol 2007: 36-41 αποσπάσματα.

[11] Lehmann 19663: 12. Burkert 1993: 179 σημειώσεις που δεν έκανε κανένα σχόλιο για τον 7ο π.Χ. αιώνα, επειδή δε βρίσκονται στο τέμενος.

[12] Lehmann 19663: 22.

[13] Για διάφορες ταυτοποιήσεις της Μεγάλης Μητέρας Θεάς, συμπεριλαμβανομένων των σχέσεων με τη Μεγάλη σημιτική θεά βλ. Σαμοθράκη 5.1: 276 - 286 και αποσπάσματα Για τη λατρεία των θεών της Σαμοθράκης στην Τροία βλ.. Lawall 2003.

[14] Fol V. , 2004.

[15] Lehmann 19663: 24. για τον βωμό στους βράχους από την Αρχαϊκή περίοδο στην αυλή βλ. Σαμοθράκη 4: 109-111, πίν. II. Για τον βωμό στην hieropa βλ.. Σαμοθράκη 3.1: 131-135, 3,2: 44. Για βωμούς ανατολικά από τη βεράντα βλ.. Σαμοθράκη 5.1: 295. βλ.. για λάκκους, το κριτικό άρθρο του Balaris 2008.

[16] Σαμοθράκη 5.1: 295.

[17] Σαμοθράκη 5.1: 296 και αποσπάσματα 104.

[18] Lehmann 19663: 56-57.

[19] Σαμοθράκη 5.1: 295-296 , αποσπάσματα

[20] Burkert , 1993 : 180 .

[21] W. Burkert. Δεν υποθέτει ότι μπορεί να υπάρχουν ξύλινες πλατφόρμες , υπόστεγα , δωμάτια . βλ. . για αυτό το είδος των ξύλινων κατασκευών στα πρώτα ιερά Marinatos. 1993.

[22] Hp . 2 . 51-52 Legrand / Feix .

[23] Hp . 5.7.1 Legrand / Feix ? Cf . ανάλυση σε Φολ 2002 : 229 , 282-287 , 291-293 αποσπάσματα κα άλλες μετάφρασεις . Burkert 1993 : 181-182 . Το κύριο πρόβλημα που πάντα έρχεται σε εκείνους που ενδιαφέρονται για την θρησκεία των Θρακών , διεξάγετε με τις πιστές των βασιλιάδων και του πληθυσμού; στη δήλωση του Ηροδότου ότι οι ευρωπαϊκές Θράκες λάτρευαν τον Άρτεμη , τον Διόνυσο και τον Άρη , ενώ οι βασιλιάδες χωριστά από αυτούς – τον Ερμή και τον ορκίζουν . Η την λειτουργία του όρκου βλ.. Φολ 2002 : 269-293 , για το " όρκο στο όνομα του Θεού » , όπως μαγική Ορφική πρακτική βλ. Φολ 2004 : 19-26 .

[24] Για την ερμηνεία της Θρακικής και της Σαμοθράκης τετράδας και για τα Kabiri βλ . Φολ 2002 : 269-293 και Φολ 2004 : 123-124 , 152-153 με την ανάλυση και τα σχόλια σχετικά με την προηγούμενη λογοτεχνία .

[25] Βλ. Dimitrova 2002 : № 28 με σχολιασμό στη σελ. 160-161 και 170-178 για τον επιτάφιο του Ισιδώρου από την Αθήνας , το οποίο ήταν αφιερωμένο στα μυστήρια της Σαμοθράκης και Ελευσίνιας και είχε δει „the split in two sacred light of Kabiros in Samothrace and the pure rites of Eleusinian Demeter”. Νομίζω ότι , όσον αφορά την ερμηνεία των ορφικών μυστηρίων της Σαμοθράκης μπορούσα να παραθέσω που δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως αναφορά σε δύο Κάβειροι, αλλά αφορά την Μεγάλη Μητέρα Θεά στην paredriya με τον Υιό του. Μια άλλη ερμηνεία των τελετουργιών των Καβείρων στη Θράκη, βλ. . Marazon το 2011 .

[26] Matsas 2006 .

[27] Φολ , V. 2007 .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Marazon SO. 2011. Τα μυστήρια των Καβείρων στην Θράκη. Zahari Στογιάνοφ. Σόφια.
- Ρορον ΧΡ. 2002. Αστικοποίηση στις ηπειρωτικές περιοχές της Θράκης και της Ιλλυρίας στον 6-το – 1-ο αιώνα π.Χ.. NOUS Publishers. Σόφια.
- Fol, Αλ. 2002. Ο Διόνυσος της Θράκης. Βιβλίο 3: Ονομασία και Πίστη. University. Σόφια.
- Fol, Αλ. , 2004. Orphica Magica I. University Publishing House "Αγ. Κλ. Ohridski ". Σόφια.
- Fol 2007. Βραχύτοποι της πίστης στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και στην Μικρά Ασία στην αρχαιότητα. Ινστιτούτο Θρακικών Μελετών (Studia Thracica 10). Σόφια.
- BOZKOVA, A. – DELEV, P. – ALEXANDROV, S. – VULCHEVA, D. 2002. Koprivlen: A Thracian Settlement on the Middle Nestos. In: FOL, A. (Ed.) 2002. Thrace and the Aegean. Proceedings on the Eighth International Congress of Thracology Sofia - Yambol, 25-29 September 2000, Vol. I. International Foundation *Europa Antiqua* & Institute of Thracology – Bulgarian Academy of Sciences. Sofia.: 469-484.
- BURKERT, W. 1993. Concordia Discors: the literary and the archaeological evidence on the sanctuary of Samothrace. In: MARINATOS, N., HÄGG, R. (Eds.) 1993. Greek Sanctuaries. New approaches. Routledge. London and New York: 178-191.
- DIMITROVA, N. M. 2002. *Theoroi* and Initiates in Samothrace. A Dissertation Presented to the Faculty of the Graduate School of Cornell University. Ithaca.
- FOL, A. – SCHMITT, R. 2000. A Linear A Text on a Clay Reel from Drama, South-East Bulgaria? *Praehistorische Zeitschrift* 75 – H. 1: 56-62.
- FOL, A. – SCHMITT, R. 2000. A Linear A Text on a Clay Reel from Drama, South-East Bulgaria? *Praehistorische Zeitschrift* 75 – H. 1: 56-62.
- FOL, V. 2004. Rock-cut Sanctuaries in Rhodopes Mountain and their North Aegean parallels (= Pštrina ier£ sto Òroj RodÒph kai ta par£llhla touj sto bÒreio Aiga...o). In: *Praktik£. A/ dieqnouj sunedr...ou Balkanikwn istorikwn spoudwn* “H Kab£la kai ta Balkan...a. ApÒ thn arcaiÒthta mšcrh s»mera” 20-30 Septembr...ou 2001. *IstoriKÒ & LogotecnikÒ Arce...o Kab£laj. Kab£la*: 45-62 (in English); 63-80 (in Greek).
- GEORGIEVA, R. 2003a. The Early Iron Age Pottery from Southwestern Bulgaria and the “Tsepina” Phenomenon. In: MITREVSKI, D. (Ed.). 2003. *Pyraichmes 2*. National Museum – Kumanovo. Kumanovo: 159-196.
- ILIEVA, P. 2005. Greek Colonization of Samothrace: Problems of the Investigations and Interpretations. In: *Studia Archaeologica IV*: 343-357.
- LAWALL, M. L. 2003. In the Sanctuary of the Samothracian Gods: myth, politics, and mystery cult at Ilion. In: COSMOPOULOS, M. B. (Ed.). 2003. *Greek Mysteries. The Archaeology and Ritual of Ancient Greek Secret Cults*. Routledge. London and New Yourk: 79-111.

LEHMANN, K. 1966³. Samothrace. A Guide to the Excavations and the Museum. Institute of Fine Arts. New York University. New York Lévy 1997

LÉVY, E. 1997. Devins et oracles chez Hérodote. Dans: HEINZ J.-G. (Éd.) 1997. Oracles et prophéties dans l'Antiquité. Actes du Colloque de Strasbourg, 15 – 17 juin 1995. Bocard. Paris (= Université des Sciences Humaines de Strasbourg: Travaux du Centre de Recherche sur le Proche Orient et la Grèce antiques 15): 345-365.

LICHARDUS ET ALII 2000 (= LICHARDUS J. – FOL, AL. – BERTEMES, F. – ECHT, R. – KATINCHAROV, R. – ILIEV, I. K. 2000. Forschungen in der Mikroregion von Drama (Südostbulgarien). Zusammenfassung der Hauptergebnisse der bulgarisch-deutschen Grabungen in den Jahren 1983-1999. Habelt. Bonn.

MARINATOS, N. 1993. What were Greek sanctuaries? A synthesis. In: MARINATOS, N., HÄGG, R. (Eds.) 1993. Greek Sanctuaries. New approaches. Routledge. London and New York: 228-233.

MATSAS, D. 1991. Samothrace and the Northeastern Aegean: The Minoan Connection. – *Studia Troica* 1: 159-179.

MATSAS, D. 1995. Minoan Long-Distance Trade: A View from the Northern Aegean. In: *Politeia I*: 235-246, Pl. XXXIV-XXXVIIIb.

MATSAS, D. 2006. Archaeological Evidence for Greek-Thracian Relations in Samothrace. – Proceedings of the X International Congress of Thracology, Comotini – Alexandroupoli 18-23 October 2005, Greece.

MOUNTJOY, P. A. 1998. The East Aegean-West Anatolian Interface in the Late Bronze Age: Mycenaeans and the Kingdom of Ahhiyawa. – *Anatolian Studies* 48: 33-67.

SAMOTHRACE 3 = LEHMANN, P. W. 1969. *The Hieron*. Princeton University Press. Princeton.

SAMOTHRACE 4 = LEHMANN, K., SPITTLE, D. 1942. *Samothrace 4.2. The Altar Court*. Princeton University Press. Princeton

SAMOTHRACE 5.1 = LEHMANN, PH. W., SPITTLE, D. 1982. *The Temenos*. Vol. 1 Text. Vol. 2 Plates. Princeton University Press. Princeton